

از شناخت معرفت اصیل تا پاسخگویی به نیاز جامعه

مدیر مرکز آینده‌پژوهی موعودگرایان جهانی گفت: میراث حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) را می‌توان در یک زنجیره معرفتی منبع معتبر، فهم صحیح، اعتبارسنجی، امانت در انتقال و پاسخ‌گویی به نیاز معرفتی جامعه خلاصه کرد و نمونه‌ای مهم از مسئله‌ای همیشگی در حیات دینی است، اینکه چگونه معرفت اصیل را بشناسیم، اعتبار آن را احراز و بدون تحریف به نسل بعد منتقل کنیم.

مدیر مرکز آینده‌پژوهی موعودگرایان جهانی گفت: میراث حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) را می‌توان در یک زنجیره معرفتی منبع معتبر، فهم صحیح، اعتبارسنجی، امانت در انتقال و پاسخ‌گویی به نیاز معرفتی جامعه خلاصه کرد و نمونه‌ای مهم از مسئله‌ای همیشگی در حیات دینی است، اینکه چگونه معرفت اصیل را بشناسیم، اعتبار آن را احراز و بدون تحریف به نسل بعد منتقل کنیم.

حضرت عبدالعظیم(ع) آموخت که ولایت‌پذیری به معنای تسلیم محض بودن در برابر حجت خداست و نه تکیه بر دانش و سوابق شخصی. ایشان با این حرکت نمادین نشان داد که یک نخبه واقعی همواره شاگرد مکتب ولایت است و هویت خود را تنها در سایه تأیید امام بازتعریف می‌کند. هجرت حضرت عبدالعظیم(ع) به شهر ری تنها یک فرار از ظلم عباسی نبود بلکه یک مأموریت برای تبیین معارف اهل بیت(ع) در یکی از حساس‌ترین نقاط جغرافیایی آن زمان محسوب می‌شد. ایشان در دورانی که دستگاه خلافت سعی در انزوای امامان شیعه داشت به عنوان امین امام شبکه ارتباطی شیعیان را حفظ کرد.

بی دلیل نیست که امام هادی(ع) درباره ایشان فرمودند: «أَنْتَ وَلِيُّنَا حَقًّا؛ تو به حق، دوست و پیرو ما هستی»؛ این مدال افتخار پاسخی است به آن تزلزلی که در میان بی‌خواص دیده می‌شد. اگر نخبگان کوفه در شناخت امام زمان خود دچار اشتباه شدند، حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) چنان در ذوب شدن در ولایت پیش رفت که زیارت مزارش در شهر ری هم سنگ و برابر با زیارت سیدالشهدا(ع) در کربلا دانسته شد.

خبرنگار ایکنا از قم به مناسبت سالروز ولادت حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) و تبیین ویژگی‌های ایشان با حجت الاسلام والمسلمین رحیم کارگر مدیر مرکز آینده‌پژوهی موعودگرایان جهانی گفت وگو کرده است که مشروح آن را در ادامه می‌خوانیم: ایکنا- نقش حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) در انتقال معارف اهل بیت(ع) چه بود؟

حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) را نمی‌توان صرفاً یکی از محدثان قرن سوم هجری دانست. جایگاه ایشان در تاریخ تشیع، به ویژه در نسبت با امام جواد(ع) و امام هادی(ع)، نشان دهنده نقش مهم چنین بزرگوارانی در حفظ، اعتبارسنجی و انتقال معارف اهل بیت(ع) است. اهمیت این نقش در دوره‌ای بیشتر آشکار می‌شود که حکومت عباسی، به ویژه در عصر امام هادی(ع)، ارتباط آزاد امام با جامعه شیعه را با محدودیت‌های سیاسی و امنیتی مواجه کرده بود. گزارش نجاشی نیز از ورود حضرت عبدالعظیم(ع) به ری در حال گریز از سلطان، اختفای او در خانه یکی از شیعیان و سپس شناخته شدن تدریجی او در میان شیعیان حکایت دارد. (نجاشی، رجال النجاشی، ص ۲۴۷-۲۴۸، ش ۶۵۳)

از ابوحامد رازی نقل شده که در سامرا بر امام هادی(ع) وارد شدم و از بعضی مسائل حلال و حرام پرسیدم، در پایان حضرت فرمود: «چنانچه در امور دینی و تشخیص حلال و حرام، مسئله‌ای بر تو دشوار شد، از عبدالعظیم بن عبدالله حسنی سؤال کن و سلام مرا به او برسان.» (مستدرک الوسائل نوری، ج ۱۷، ص ۳۲۱)؛ این ارجاع، در شرایط محدودیت ارتباط مستقیم با امام، بیانگر آن است که حضرت عبدالعظیم(ع) از صلاحیت علمی و دینی لازم برای پاسخگویی به بخشی از نیاز معرفتی شیعیان برخوردار بوده است. از این منظر، او را می‌توان حلقه‌ای معتبر در زنجیره انتقال معرفت از امام به جامعه دانست. ایکنا- آموزه‌های حدیث عرض دین حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) چه بود؟

امام هادی(ع) در سفری که حضرت عبدالعظیم(ع) به سامرا داشت، او را تصدیق کرد و فرمود: «یا اباالقاسم! تو به حق ولی ما هستی، تو همان دینی را که پسندیده خداست، انتخاب کرده‌ای، خداوند تو را با گفتار ثابت در دنیا و آخرت تثبیت کند.» (شیخ صدوق، التوحید، ص ۸۱)؛ اهمیت این روایت فقط در محتوای اعتقادی آن نیست؛ روش حضرت عبدالعظیم(ع) در مواجهه با معرفت نیز درخور توجه است. او با وجود منزلت علمی، دین خود را بر معیار امام عرضه می‌کند. این رفتار را می‌توان نمونه‌ای از خودسنجی معرفتی دانست. عالم دینی نه تنها باید صاحب دانش باشد، بلکه باید نسبت معرفت خویش با منبع و معیار معتبر را نیز روشن کند. در این معنا، عرض دین میان سه مرحله پیوند برقرار می‌کند. دریافت معرفت از منبع معتبر، سنجش آن با معیار صحیح و انتقال آن به جامعه.

پیام این سه مرحله مهم برای جامعه امروز ما این است که شناخت دینی درست آن است که دریافت آن از منبع معتبر و اصیل اخذ شود، نه هر داده و اطلاعاتی که امروزه در فضای مجازی، افواه عمومی، افراد مدعی ناآگاه و... ارائه می شود.

در سنجش و ارزیابی شناخت دینی نیز، آنچه که دریافت و فهمیده شده با معیار صحیح یعنی آموزه معتبر اهل بیت(ع) تطبیق داده شود تا خطا، برداشت شخصی یا نقل نادرست وارد آن نشود و در نهایت در مرحله انتقال و تعلیم، معرفت سنجیده و معتبر با امانت به دیگران منتقل شود. بنابراین، عالم فرهیخته دینی تنها بیانگر معلومات و اطلاعات صرف دینی نیست بلکه دریافت کننده، اعتبارسنج و امین انتقال معرفت است.

ایکنا- اعتماد ویژه امام هادی(ع) به حضرت عبدالعظیم(ع) چه پیامی برای جامعه امروز دارد؟

رفتار حضرت عبدالعظیم(ع) در عرضه عقاید خود بر امام هادی(ع)، نمونه روشنی از همین منطق است. معرفت باید از سرچشمه درست دریافت شود و در برابر معیار معتبر سنجیده و سپس مسئولانه منتقل شود. ساختار محتوایی این روایت نیز قابل توجه است. جناب عبدالعظیم دین را به صورت مجموعه ای از گزاره های به هم پیوسته و هم راستا مطرح می کند؛ یعنی، از توحید آغاز می کند، به نبوت و امامت می رسد، سپس معاد و تکالیف عملی را مطرح می کند. بنابراین روایت، تصویری فشرده از یک منظومه دینی ارائه می دهد که در آن اعتقاد، ولایت، معاد و عمل از یکدیگر جدا نیستند. این ویژگی، حدیث را فراتر از یک گزارش تاریخی درباره باورهای فردی حضرت عبدالعظیم(ع) قرار می دهد و آن را به متنی مهم برای فهم ساختار اعتقادی شیعه در عصر امام هادی(ع) و زیباترین تصویر شناختی - اعتقادی برای جامعه امروز ما تبدیل می کند.

بر این اساس حضرت عبدالعظیم(ع) نمونه ای از عالم امین و معتبر در ساختار معرفتی شیعه است که میان منبع اصیل و نیاز معرفتی جامعه پیوند برقرار می کند.

نقش حضرت عبدالعظیم(ع) در دوره اختناق سیاسی اهمیت مضاعف داشت، زیرا استمرار حیات معرفتی جامعه شیعه به شبکه ای از عالمان و راویانی وابسته بود که هم از دانش برخوردار باشند و هم در انتقال سخن اهل بیت(ع) امانت را رعایت کنند. این مسئله برای جامعه امروز نیز، البته با تفاوت شرایط تاریخی، قابل تأمل است. مسئله معاصر بیش از کمبود اطلاعات، فزونی اطلاعات و دشواری تشخیص اعتبار است. رسانه های اجتماعی و ابزارهای مختلف مجازی، امکان تولید و انتشار سریع محتوای دینی را فراهم کرده اند، اما گستردگی و سرعت تولید، معادل اعتبار معرفتی نیست. در چنین محیطی، پرسش از منبع، سند، صلاحیت گوینده و روش اعتبارسنجی اهمیت بیشتری دارد. به عبارت روشن تر هیچ چیز اعتبار و ارزش علمی و دینی ندارد مگر اینکه ثابت شود از منبع معتبر و درست نقل شده است یا مورد تأیید این منابع است.

در این راستا ارجاع امام هادی(ع) به حضرت عبدالعظیم(ع) را می توان واجد یک دلالت روش شناختی برای امروز دانست. جامعه دینی برای حفظ سلامت معرفتی خود به مرجعیت های معتبر و سازوکارهای تشخیص صلاحیت نیاز دارد. شهرت رسانه ای، تعداد مخاطب یا قدرت بیان به تنهایی نمی تواند معیار اعتبار دینی باشد بلکه دانش تخصصی، وثاقت، امانت در نقل، اتصال به منابع معتبر و توانایی پاسخ گویی علمی نیز باید در ارزیابی صاحبان سخن لحاظ شود.

در نتیجه، میراث حضرت عبدالعظیم حسنی(ع) را می توان در یک زنجیره معرفتی خلاصه کرد. منبع معتبر، فهم صحیح، اعتبارسنجی، امانت در انتقال و پاسخ گویی به نیاز معرفتی جامعه. حدیث عرض دین از یک سو نشان می دهد که عالم باید معرفت خود را در برابر معیار معتبر بسنجد و ارجاع امام هادی(ع) از سوی دیگر نشان می دهد که جامعه باید برای دریافت پاسخ دینی به عالمی مراجعه کند که صلاحیت او احراز شده است. از این حیث، حضرت عبدالعظیم(ع) تنها شخصیتی متعلق به تاریخ تشیع نیست بلکه نمونه ای مهم از مسئله ای همیشگی در حیات دینی است. اینکه چگونه معرفت اصیل را بشناسیم، اعتبار آن را احراز و بدون تحریف به نسل بعد منتقل کنیم.